

Pored Belostenčeva, Stullijev je rječnik dugo ostao najvažnija literatura potonjim leksikografima i uopće svima koji su se na ovaj ili onaj način temeljitije bavili jezikom. Ali, dok se *Gazophylacium* redovito ističe kao primjer naše rane leksikografije, Stullijev je nekako s nepravom pao u zasjenak. Štošta od mogućih (uostalom, opravdanih) zamjerki ovom djelu nesumnjivo gubi na težini imamo li na umu nesređenu situaciju oko našeg književnog jezika i njegova standardiziranja, a koja će još dugo nakon Stullija ostati problematičnom.

Zanimljivo je da taj značajni leksikografski pothvat još uvijek nije dočekaao temeljito kritičko proučavanje kojim bi Stullijev udio u našoj leksikografiji i kulturnoj povijesti dobio mjesto koje mu pripada. Prije negoli se to dogodi, ustvrdimo tek da ono ni u kom slučaju nije posljednje.

Marina Bricko

latina et graeeca viva

*Pazi da ne posrneš zbog jezika
svojeg
i ne postaneš plijenom onome
koji te vreba.*

Sirah, 28, 26

LATINŠTINA NAŠA SVAGDAŠNJA XIII

Trinaesti nastavak „Latinštine“ s obzirom na zlosretni sadržaj kojem su članci toga naslova posvećeni, mora se smatrati jubilarnim i osobito povoljnim po svim pravilima starodrevnog praznovjerja.

U čast ovog značajnog datuma bit ćemo nešto opširniji no obično.

Počnimo pregledom zbivanja na području latinštine i grštine naše svagdašnje tijekom ove godine, otprilike od ožujka naovamo. U „Studentskom listu“ br. 2 od

9. III 1979. bilo je za nas izobilje građe, raspoređene u tri privlačna članka. Privlačnost se očitovala već i u njihovim naslovima. Onaj kojim ćemo početi (str. 16) naslovljen je ovako:

„AHIL JE BIO PEDER“.

Osim ove tvrdnje o junakovim seksualnim sklonostima u članku, koji je prikaz filma „Ifigenija“ režisera M. Cacoyannisa, još se može saznati da su Ifigeniju kanili

UDATI ZA AHILA, i, ponovo, da je AHIL PRIKAZAN KAO PEDER.

Ne upuštajući se u analizu stajališta ni samog Ahila, ni režisera Cacoyannisa, ni autora prikaza u „Studentskom listu“, usudujemo se primijetiti da bez obzira na bilo čije pederstvo nije pošteno silovati vlastiti pravopis, mada je i on muškog roda.

Ako, s obzirom na naslovnu tezu članka, još i otrpimo to što je AHILU oštećen stražnji dio (imena), nikakva obrazloženja nema za istu sudbinu koju je doživio sveznajući grčki

VRAČ KALHAS, ili, kako ga je još počastio autor, KRVNIK KALHAS.

Ili je možda i on bio peder?

104

Ovaj člančić, međutim, ne oduševljava samo oblicima što ih u njemu poprimaju imena grčkih junaka već i sadržajem. Autor, naime, ističe glasno i jasno da se „M. Cacoyannis pri adaptaciji čvrsto držao literarnog predloška, ŠTO NI U KOM SLUČAJU NIJE NEDOSTATAK.“, a nešto dalje, još glasnije i jasnije sa začuđenim udivljenjem govori autor o velikoj snazi „EURIPIDOVE RIJEČI, KOJA JE SVAKAKO SAMO POZITIVNA KARAKTERISTIKA FILMA.“

Čudesno, zar ne, kako se Euripidovo djelo uspjelo prilagoditi istančanom suvremenom mediju filma, pa ne samo što mu ne šteti, već, čini se, i dodaje nešto pozitivno! Šteta je zapravo samo to što autor prikaza, potresen tim činjenicama, zaboravlja da možda ipak nije sasvim sretno govoriti kako NIJE NEDOSTATAK i kako je SAMO POZITIVNA KARAKTERISTIKA poštivati tekst koji je više od dva tisućljeća živ kao dio vrhunskog književnog nasljeđa. No to je samo sitnica prema tankoćutnosti kojom je autor prikaza osjetio, u sebi proživio i iznio udivljenje nad Euripidovom prilagodljivošću filmskoj umjetnosti! Euripidova sjena u Hadu nesumnjivo je oduševljena komplimentima koje je g. 1979. nenadano dobila u „Studentskom listu“! Možda se čak pjesnikova prikaza iz duboke zahvalnosti ukaže tako blagonaklonu ocjenjivaču.

Mnogo manje razloga za oduševljenje i zahvalnost ima sjena samog Ahileja. Bez obzira na pripisane mu sklonosti iz prvog članka, kao i na sakaćenje njegova imena! Čini se, naime, da ni s Ahilejevim izgledom nije sve u redu, bar prema reagiranju autora drugog, od naša tri najavljena, članka na Ahilejev filmski lik u istoj „Ifigeniji“. Ovu reakciju prenosimo u cjelini, ljepote radi:

„Ženski dio publike je najviše bio zadivljen scenom u kojoj goli Ahilej leži potrbuške u vrlo izazovnoj pozi na plaži i puše u pijesak... Naš kraljević izražava određenu muževnost svojim pomalo tustim tijelom, ali ništa više. Prema Homeru, Ahilej je imao produhovljeno lice, što ovaj filmski nikako nema, bio je stasit, što ovaj nije, bio je plavi tip, što ovaj nije. Filmski Ahilej je upravo u suprotnosti s grčkim idealom ljepote.“

Kome ovo nije dosta, naći će članak na istoj strani kao i prvi citirani, i to pod znakovitim naslovom „Široko rasprostranjeni neukus“. To istodobno znači i da se oba imena AHIL i AHILEJ nalaze u neposrednom susjedstvu, četiri stupca daleko jedno od drugoga. Čemu ova raznolikost u istom listu i na istoj strani, to bi bilo pitanje za delfijsku Pitiju.

Sve u svemu, u našem se vremenu ne piše dobro starim grčkim junacima, ni što se tiče njihovih imena, ni što se tiče njihova izgleda. O etičkim vrednotama, čijim su oni nosiocima nekad smatrani, niti jedan od oba citirana članka ne progovara ni slova. I bolje je tako, jer što bi tek o tome mogli izreći!

Da vas izazovemo na pogađanje, teško biste odgonetnuli kako se zove treći od članaka „Studentskog lista“, kojim namjeravamo zaključiti prikaz latinštine u ožujku! Njegov naslov glasi:

„SMJER: SOLARNI ANUS“
(S. L. br. 2, 9. III 1979, str. 12)

Eto kako smo uznapredovali u masovnoj kulturi! Naš, po psovka poznat, čovjek, više se ne zadovoljava da ono što mu smeta zdravoseljački na svom jeziku pošalje u ovozemaljsku guzu, već mu je za to potrebna latinština i

SUNČANI ČMAR!

Autor je očito pristalica patrijarhata, kad se obratio baš Suncu. Inače, mogao je jednakim mirom članak nasloviti i

„SMJER: LUNARNI RECTUM“,

ili bilo kojim drugim milozvučnim, pametnim, razumljivim i jezično divno kombiniranim skupom riječi.

A što se sve samo ne krije pod takvim naslovom! Divnih tu ima oblika riječi i čitavih sintagmi, a sve do srži prožeto dubokim smislom! Zbog toga im ne treba komentara, već ćemo samo navesti uži izbor, a kome je do sumnjivih užitaka, neka priušti sebi cijeli članak tamo gdje je objavljen. Evo:

105

UVIJEK DISTINCTE ET CLARE
ARHĒ
ARHAIA FYSIS
EPISTEMÉ (7 puta)
ARBITRARNO MREŽANJE SPECTACULUMENA
PHALLOS ERECTUS itd.

Da bismo vam ipak dočarali ne samo bogatstvo oblika već i sadržaj ovoga članka, evo njegova zaključka:

„Važnost je dakle pridana neologizmu i njegovim slojevima: on neka bude svugdje-spermij, neka seksualizira tekst, neka udara antilogosni ritam! Time se značaj takve grafije gleda kao gigantomahija slobode kroz tekst, odnosno kao dekonstrukcija metafizike. S ove tek razine raspršiti bi se mogao logos. Tek s ove razine staviti će se metafizika na ono mjesto gdje najbolje pristaje: u solarni anus.“

Podržavamo tezu da bi bilo zadovoljstvo neke pojave DEKONSTRUIRATI, raspršiti i staviti gdje najbolje pristaju, pa makar to i ne bio SOLARNI ANUS već sasvim obično smetlište. Sudeći, međutim, po obilnoj i kvalitetnoj jezičnoj građi kojom ovaj članak uobličuje svoju temu, nema bojazni da bi se takva što moglo uskoro dogoditi.

106 Naprotiv, čini se da je masakr klasičnih jezika dio nekakva

PERPETUM MOBILE
(Vjesnik, 8. IV 1979, 2 puta na istoj karikatūri),

što će reći da se njegov prestanak ne može ni zamisliti. Možda bismo o tome morali razviti plodnu

DISKUSIJU koja je, ako to niste znali, IZVORNO STAROGRČKA RIJEČ.
(Vjesnik, 20. V 1979).

Poznato je, doduše, da grčki i latinski ulaze u istu veliku jezičnu grupu, ali da su do ove mjere srodni, toga nismo bili svjesni! Suvremeni tvorci ovakvih jezičnih vježbi možda bi postigli uspjeh i na

MESARIJADI

koja je spomenuta na I programu Radio Zagreba, 2. VI 1979. u 7,45 izjutra, valjda radi buđenja pospanijih slušalaca šokom. Uz one već uhodane ODISE- JADE, evo nam nove članice društva -JADĀ, mlađe MESARI-JADE.

Pretrpjevši tolike -JADE, odosmo časkom na oporavak u „TERME“, hotel koji je dobio ime po

TOPLIM TERMIČKIM IZVORIMA
(Vikend, 9. VI 1978).

U toj TOPLOJ TOPLOJ sredini prikupt ćemo snage za drugi dio ove jubilarne „Latinštine“.

* * *

Što biste, recimo, kazali da vam netko počne izlagati o Ateni od KEKREPSA do Tezeja, a što da vam spomene bitku kod HEROMEJE? Ako ste stari čitalac „Latinštine“, ne prijeti vam opasnost da KE-KREP-S-ATE od doživljenog stresa, pa ćete hladnokrvno reći da zmijonogom KEKROPU zacijelo ne škodi mnogo nov oblik njegova imena, a HERONEJA, koja je gledala poraz Grka protiv Filipa Makedonskog, već će nekako pregurati i vlastiti jezični poraz u novoj eri.

Također vas neće mnogo uznemiriti niti spominjanje ODISEJEVIH ODISEJADA, niti obavijest da je negdje ISTAKNUT KRITIJJE I TEROR POD AKROPOLOM. Ove dvije pojave potpuno se uklapaju u repertoar suvremene grštine.

Kad vam netko spomene ZAKONE GRČKIH POLISA I MALIH DRŽAVA, pokazat ćete posve dobrodušnu reakciju: nasmijat ćete se na pomisao da to znači ZAKONI MALIH DRŽAVA I MALIH DRŽAVA.

Ali što ćete, kad otkrijete da se na istom mjestu s kojega potječu nabrojene zanimljivosti, govori još i o

- Aristotelu i 158 različitih USTANOVA u Grčkoj;
- Perzijskim ekspanzijama, Maratonskoj bici POD VODSTVOM LEONIDE i herojima Termopila;
- Aleksandru Velikom i dijadosima, bici kod već spomenute HEROMEJE, Aleksandrovim osvajanjima i smrti u Babilonu, a ZATIM o raspadu velikog carstva i pojavi Ptolemeida, Seleukida i dr.

Tresete li se? Pa to je bar lako riješiti! Skočite u TOPLI TERMIČKI izvor, a kad se ugrijete i ispužete van, pogledajte u „Vjesnik“ od 5. V 1979, str. 10. Sve ćete ovo blago naći u prikazu knjige V. Zamarovskog „Grčko čudo“, izdanje „Školske knjige“, Zagreb. Naslov je prikaza – koji je knjigu zaista prikazao u lijepom svjetlu! – „Sve o starim Grcima“.

Pitali smo se – kao što se i vi sada pitate – kakvim se to USTANOVAMA bavio Aristotel, kojim se grčkim čudom LEONIDA našao NA MARATONU, i kakvim su se spiritističkim postupkom dijadosi pojavili jednom PRIJE HEROMEJE, -a drugi put onda kad im je i vrijeme, poslije Aleksandrove smrti.

Ne želeći optužiti eventualno nedužnog „Vjesnikova“ prikazivača, a da bismo ipak

otkrili izvor ovih naučnih senzacija, pogledali smo samu knjigu Zamarovskog.

Od onoga što je naprijed izdvojeno, našli smo samo jedno — ODISEJEVU ODISE-JADU, u sadržaju knjige, na str. 521. Ali smo zato uočili kako je pisan dražesni prikaz iz „Vjesnika“! O čemu se radi, razumjet ćete i vi, čim vam iz sadržaja knjige citiramo pregled trećeg dijela:

„III Klasična Grčka 7. Grčko-perzijski ratovi

Svijet oko Helade. Perzijska ekspanzija i grčka borba za slobodu. Bitka na Maratonu. Kralj Leonida i heroji Termopila. itd.“ Kompilirajući iz sadržaja knjige tekst svog prikaza, autor je previdio interpunkciju, i Leonida je bez ikakve muke stigao na Maraton.

Slično je s Aleksandrom i dijadosima — oni su tim redom spomenuti u naslovu 11. poglavlja knjige, iza kojeg slijedi sadržaj poglavlja: „Uspion Makedonije. Bitka kod Heroneje. itd.“

Riješiti pitanje prikaza kompilirajući sadržaj djela o kojem se radi postupak je koji ne potpada ni pod latinštinu ni pod grštinu, ali očito nimalo preporučljiv kad kompilator nema veza s građom koju prikazuje. Za ovo dakle što smo do sada vidjeli, ipak odgovara „Vjesnikov“ prikazivač, a ne knjiga „Grčko čudo“.

108

Ako nakon ovoga mislite da je s knjigom sve u redu, niste stekli nikakvo iskustvo s latinštinom i grštinom u nas, usprkos tome što je pred vama već trinaesti članak ove serije. Krenuvši tragom zanimljivog prikaza, našli smo štošta i u knjizi koja bi svojim sadržajem imala u nas ispuniti prazninu u popularnim znanjima o grčkoj starini.

Evo najprije nekoliko uzoraka tipične latinštine. Na str. 11 govori se o

NESTVARNO REALNOJ AKROPOLI.

STVARNO je NESTVARNA sudbina ovog znamenitog spomenika! Nakon toliko preživljenih stoljeća on uspijeva istodobno biti i ne biti, što, kako znamo, ni Hamletu nije uspjelo. O Akropoli još stoji na str. 15:

„Veličanstvenost se ovdje spaja s ljepotom, a ljepota s MAJESTETIČNOŠĆU vjekova, na najvišoj mogućoj razini.“

Vjerujemo da razina mora biti vraški visoka, kad se VELIČANSTVENOST br. 1, na hrvatskom, spoji s VELIČANSTVENOŠĆU br. 2, na latinštini. To pročitati, svakako je jedno vrijedno

EMPIRIJSKO ISKUSTVO (str. 360)

od kakvih su, kako u knjizi piše, polazili i sami Grci. Bojimo se samo da se s takvim ISKUSTVENIM ISKUSTVOM ne bi lako pomirio ni sam Hadrijan, mada na str. 498. jasno čitamo da je bio

FILOHELEN.

Kroz cijelu knjigu pratili smo prevodiočeve muke s grčkim vlastitim imenima. Ne znamo kako ona izgledaju u izvorniku s kojeg je prevodio, a ruku na srce, ne znamo ni je li „Grčko čudo“ prevedeno sa slovačkog (kako piše u knjiz), ili s poljskog, kako piše u „Vjesnikovu“ prikazu. U svakom slučaju, mi imamo svoju skromnu tradiciju u prijevodima antičkih tekstova, na čelu s Maretićem, pa smo gajili varljivu nadu da će ova knjiga biti s njome usklađena, ako već pravopisna pravila nisu dovoljno precizan oslonac. Trebalo je ipak da znamo, još od Epimeteja i Pandorine kutije, da nada nije osobito pouzdan božji dar. Tako ćete u ovoj knjizi susresti na str. 13 PIZISTRATOVCE, na str. 38 ATREJEVCE, na str. 280 SPARTAKOVCE, na str. 373 ARGEIDE, koje možete naći i na str. 408, zajedno ovog puta s ATREIDIMA. U prvim, drugim i posljednjim bez veće se muke raspoznaju PIZISTRATIDI i ATREJEVIĆI ili ATRIDI, ali je znatno teže u SPARTAKOVcima prepoznati bosporsku dinastiju SPARTOKIDA a u ARGEIDIMA makedonsku dinastiju ARGEADA.

109

Vlastita imena pojedinaca nisu prošla bolje od imena vladalačkih rodova. Majka zlosretnog Penteja nije bila AGAVA, već AGAJA, bar prema onome što tu piše (str. 50). Pentej i Agava u mitu su postali žrtvama bjesa boga DIONIZA, ali u ovoj knjizi i bog je prošao kao i ljudi: na str. 112 govori se o DIONIZIJEVOM NAK-SOSU.

Pelopeion u Olimpiji PELOPSOVO je svetište (str. 134). Još je dobro da ne stoji PELOPSEION! Nesretni lidski KREZ javlja se čak tri puta (str. 140 i 193) u obliku KROIZ. Darije I na 225. str. povjerio je zapovjedništvo mornarice DATIDU, pa tko je junak neka u njemu prepozna DATISA naših udžbenika!

Ni grčki vojskovođe nisu bili bolje sudbine: na str. 237 čitamo da su saveznici za vrhovnog komandanta izabrali spartanskog kralja PAUZANIJA, što će reći da mu nominativ imena glasi ili PAUZANIJ, ili PAUZANIJE, a nikako ne PAUZANIJA. Na istoj strani isto se dogodilo i drugom Spartancu: Grci su isplovili pod vodstvom spartanskog kralja LEOTIHIDA, što opet znači da je prvi padež njegova imena LEOTIHID, a nikako ne LEOTIHIDA. Istu sudbinu dijeli na str. 277 organizator prevrata PELOPID (ni slučajno ne PELOPIDA!). Da ne duljimo, u „Grčkom“ se „čudu“ na veliko čuđenje čitalaca još mogu susresti i demagog PEISANDAR (str. 267), sofist FEDAR (str. 347), Asklepijevi sinovi Mahaon i PODALERIJ (hvata li vas DELIRIJ? — str. 354), te u jednoj te istoj rečenici na str. 295 obavijest da su za Mauzolovu grobnicu klesali LEOHART, BRIAKSIS, SKOPAS i PRAKSI-TEL ili TIMOTEJ. Ovdje je na jednom mjestu jasno izražena čvrstina kriterija

kojom su grčka imena prebacivana u oblike usklađene s našim jezikom.

Nije, međutim, uvijek u pitanju samo oblik, već i njegove posljedice. Okrenimo se str. 50:

„I sami bogovi bili su njime (*Kadmom, op. B. Kuntić*) zadovoljni i namijenili su mu za ženu Afroditinu i Aresovu kćerku HERMIONU.“

„Bogovi, koji obično ne žure da smrtnicima ispune želje, nisu oklijevali: pretvorili su ga u zmiju, kao i njegovu ženu HERMIONU.“

Ukoliko dama, čije se ime ovdje dva puta navodi, nije u posljednjih nekoliko tisućljeća navratila u matični ured i promijenila ime, još se uvijek zove HARMONIJA a ne HERMIONA. S kakvim ćete osjećajima sada pročitati lijepu i ponosnu rečenicu sa str. 5, iz uvoda knjige:

„Poznajemo je (*Heladu, op. B. Kuntić*), naime, bolje nego što obično mislimo: njezine arhitektonske spomenike, djela njezinih kipara i pjesnika, njezine filozofe, heroje i davne bogove.“

Da li zaista?

110 Ovdje se radilo samo o mitu. Što učiniti kad na str. 181 piše da je Heziod sahranjen u tzv. MINOSOVOJ grobnici u Orhomenu? Zamijenivši orhomenskog MINIJU kretskim MINOSOM, riskiramo protezanje kretske vlasti u prehistoriji na neslućeno veliki prostor. S obzirom na to da je u međuvremenu MINOS zaposlen kao sudac u podzemnom svijetu, onaj kojem zahvaljujemo ovu zamjenu može očekivati veseo zagrobni život.

Raznolikost je značajka ove knjige i kad se radi o geografskim imenima. Npr. na str. 29 naći ćete čak dva puta toponim FAISTUM, očit križanac kretskog FESTOSA i velikogrčkog PESTUMA. Ništa neobično! U kretsku tradiciju odavna, još od Pasifaje i bika, ubrajaju se neobična sparivanja i njihovi još neobičniji rezultati.

Jeste li znali da je Heraklo posjetio FER u Tesaliji? Ako niste, piše vam na str. 58. Tezej je pak bio unuk TROAZENSKOG kralja, rodio se i odrasto u TROAZENI (str. 65). Zanimljivo je samo kako to da se na str. 181 spominje HAGIJA TREZENJANIN, a ne TROAZENJANIN. Inače, na str. 58 može se saznati i to da nam je pohod Argonauta „poznat prije svega iz Euripidove „Medeje“ i APOLONIJEVE „ARGONAUTIKE“. Ne čini li vam se da bi Apolonije bio prilično iznenađen spoznajom da je napisao „ARGONAUTIKU“, a ne „ARGONAUTIKA“. U najmanju bi se ruku iznenadio kao i Aristotel, o kojem na str. 144 piše:

„Kad je Aristotel prostudirao pripremni materijal za svoju „Politiku“, s iznenađenjem je utvrdio da u Grčkoj postoji 158 različitih državnih ustava.“

Dobro je što bar ovdje ne stoji „USTANOVA“, kao u „Vjesnikovu“ prikazu. No, da ne otežemo, u knjizi se još spominje SIBARIDA (str. 122, 351, 450), ALTIDA (str. 134 i 136), riznica GELA u Olimpiji (str. 208), skupština na brežuljku PIKNU pod Akropolom (str. 255), otok SKAFTERIJA (str. 264), PAGAZIJA u Tesaliji (str. 442) i TESALONIKA.

Jednaku raznovrsnost oblika imaju, prirodno, i izvedenice od vlastitih imena. Grci su mnogo gradili, i to od najboljih vrsta građe, pa je umjesno da se na više mjesta spomene PENTELIČKI MRAMOR. Izgleda jedino da on ipak nije uziman iz PENTELIKA već iz PENTELE, jer na stranama 13, 196 i 284 usklađeno piše PENTELSKI mramor.

Diogen LAERTIJE, uz ovaj uobičajeni oblik na str. 211, javlja se još na stranama 152 i 335 kao Diogen IZ LAERTE i Diogen LAERĆANIN. Demetrije IZ FALERONA pojavljuje se na stranama 211 i 407 kao FALERANIN. Fanton je bio IZ FLIUNITA (str. 214), a povijesničar Arijan iz NIKOMEDEJE.

Pred ovime dakako blijedi dojam što bi ga inače ostavljalo SAMOSKO BRODOVLJE, spomenuto na str. 336, ili UČENJE ELEAĆANA sa str. 416. No najljepšim pisarskim pothvatom bez ikakva kolebanja smatramo ovu rečenicu sa str. 452:

„Kad su Rimljani ponovno odbili Pirovu mirovnu pogodbu, nakanio je organizirati protiv njih snage cijele MAGNE GRAECIE.“

Tako, i nikako drugačije!

Nego, kad smo već u Velikoj Grčkoj, znate li da je jednom Tarent tražio pomoć protiv Lukanaca i APULEJACA? Ne znamo odakle je to novo pleme stiglo na str. 450 „Grčkog čuda“. Možda iz iste pradamovine odakle i dorska fila PAMFILOJCI koja se spominje na str. 155.

Sjaj grčke arhitekture, čini se, zaslijepio je svakoga tko se bilo kojim poslom prihvatio teksta ove knjige. Bljesak je bio tako jak da neki sitni nedostaci nisu primijećeni. Npr. na str. 208 stoji da su Perzijanci srušili

HEKATOPEDON.

Za Partenon pak saznajemo da su mu se NA ARHITRAVU SMJENJIVALE TRIGLIFE I METOPE (str. 288). Gdje se god spomene kakvo svetište boga liječništva, ASKLEPIJA, ono se zove ASKLEPEJON (str. 357 i 359 – 2x), a to bi značilo da se bog zove ASKLEP ili ASKLEPEJ. Doista je velik sjaj bio u pitanju! O tome svjedoči i tekst na str. 358:

„Arhitektonski ostaci liječničkih institucija klasične i postklasične Grčke koji su se sačuvali, ubrajaju se u najsajnije spomenike starog vijeka.“ Oduševljava to što

ih ima više nego smo mislili, što ukazuje prva slijedeća rečenica citiranog teksta: „O EPIDAURO I ARGOLIDI VEĆ SMO GOVORILI“. Do sada je bilo uvriježeno mišljenje da stari Epidaur leži na izdanku Peloponeza koji se dan-danas na valjanim kartama zove Argolidom. Sada je međutim jasno da postoje dva ASKLEPEJONA, jedan u Epidauru, drugi u Argolidi.

Bez obzira na broj svojih svetišta, dobri bi Asklepije bio začuđen kad bi na str. 356 pročitao:

„Izvor lječničkog znanja bila je GIMNAZIJA.“

Mada u Grka nije bilo reformiranog srednjeg stupnja obrazovanja, ipak ni oni nisu imali GIMNAZIJU, već GIMNAZIJ.

Sve ovo do sada pobrojeno nazivlje samo je malo ukosilo zgradu poznatih činjenica o grčkoj starini. Ima i takvih pojava koje bi je mogle srušiti.

Na str. 121 govori se o HALKIDICI NA RUDAMA BOGATOJ EUBEJI. Kako je veći poluotok Halkidika uspio za sebe naći prostora na manjem otoku Eubeji i smjestiti se tamo umjesto domaćeg grada HALKIDE, ostaje tajnom.

112 Na str. 472 čitamo da su Parani u Jadranskom moru osnovali FAROS (HVAR). Faros su doduše osnovali, ali to nije Hvar, već Starigrad na Hvaru.

Kad ovakvu obradu dobivaju činjenice koje su znanstveno poznate i utvrđene, i sam otac bogova i ljudi, uzvišeni Zeus, neće ni obrvom mrdnuti padne li mu pogled na str. 28, gdje stoji da je rođen na Kreti, U SPILJI POD GOROM DIKTOM. Uostalom, mnogo je toga tu i točno: jest spilja, jest Dikta, jest gora, pa što ako je ime s pećine prešlo na čitavu goru (koja se inače zove IDA).

Našlo bi se, međutim, i stvari koje bi mogle izazvati kakvu munju iz gromovnikovih ruku. Npr. podatak sa str. 144 da je građanin drugog reda, koji se iz bilo kojeg razloga odrekao javne djelatnosti, grčki – IDIOTA. Iako su današnji pojmovi IDIOTIZAM i IDIOTSKI na više načina spojivi s navedenim oblikom, taj je naziv u antici ipak glasilo IDIÓTES, a ne IDIOTA.

Saznajemo nadalje na str. 146 da je u Ateni najveći izraz punopravnosti građana bilo sudjelovanje u NARODNOJ SKUPŠTINI, a to je AGORA. Atenska je AGORA još uvijek dobro vidljiva u suvremenoj Ateni. Znači li to, po „Grčkom čudu“, da se tamo i dan današnji mogu zateći stotine Atenjana u živahnu vijećanju? Možda čak i kakav Demosten na govornici, koji im se obraća s

„HAI KLEINAI ATHENAI“, što znači
„SLAVNI ATENJANI“.

(Tako piše na str. 160).

A što velite na to da je jonski ustanak buknuo g. 500 u Miletu na čelu s Aristagorom, i da su Grci u okviru jonskog ustanka OSVOJILI SARD NA JURIS? Do sada je uvijek početkom jonskog ustanka držan prevrat na Naksosu. Smatralo se i da je utvrda Sarda ostala neosvojena, dok je zauzeto i opljačkano podgrađe. Stranica 224 unosi novo svjetlo u te događaje.

Svjetlo je inače važno za slikare, a izgleda da su ga u Ateni imali i više nego dovoljno, pa su vidjeli daleko u budućnost. Kako bi inače nastala POLIGNOTOVA SLIKA OTKRIĆE TROJE u trijemu na Agori? Nju ova knjiga spominje na str. 310, a to nas navodi na mišljenje da grčko zidno slikarstvo možda ipak nije propalo u tolikoj mjeri kako se do sada smatralo, jer je spomenuti uzorak zacijelo sasvim svježe otkriće.

Nakon ovoliko raznovrsnih novina, drago nam je što „... nismo išli stopama velikih vojski DIJADOSA niti na njihova bojna polja.“ (str. 399). Što li bismo tek tamo saznali!

I ovako nam je posve jasna i bjelodana jedna stvar: ni u jubilarom, trinaestom nastavku „latinštine-grštine“ ne moramo se bojati da će nam ponestati građe! Uz svakodnevne, spontane pojave, i velika se izdavačka poduzeća kao „Vjesnik“ i „Školska knjiga“ trude doprinjeti svoj obol latinštini i grštini. Njihovim je zajedničkim naporom taj cilj potpuno dostignut, čak i temeljitije no što bismo mi sami željeli. Za to neka je svima koji su oko toga nastojali hvala i slava, te neka sebi posvećenim smatraju ovaj jubilarni nastavak „latinštine“.

Bruna Kuntić-Makvić